

УДК: 342.553(477.85)

© *Наталія Ротар*
(м. Чернівці)**ВИБОРИ ДО МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ГРОМАДІ:
КОНКУРЕНЦІЯ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ ПЕРІОДУ ПРОРИВУ ДЕМОКРАТІЇ**

У статті визначено особливості електоральних процесів у чернівецькій громаді періоду прориву демократії в контексті конкуренції ідентичностей на місцевих виборах. Аналіз передвиборчих програм кандидатів на посаду чернівецького міського голови засвідчив, що жоден з них не включив до своєї програми маркерів ідентифікації, спрямованих у смислово вимірі, на інтереси трудових колективів, які їх висували. Це дозволяло чинній владі проводити політику, спрямовану на формування аполітичних ідентичностей, які не сприяли актуалізації та структуруванню інтересів чернівецької громади.

Ключові слова: прорив демократії, політичні ідентичності, конкуренція ідентичностей, місцеві вибори, чернівецька громада.

Natalia Rotar. Elections to local authorities in Chernivtsi community: competition identities in period breakthrough democracy. In the article the features of electoral processes in Chernivtsi community breakthrough period of democracy in the context of competition identities in local elections. The analysis of the electoral programs of the candidates for the post of mayor of Chernivtsi showed that none of them did not include in its program of identifying markers aimed, in a semantic dimension to the interests of labor collectives, which they are nominated. This allowed the current government to pursue policies aimed at forming a non-political identities that are not contributing to the actualization and structuring of interest Chernivtsi community.

Keywords: breakthrough of democracy, political identity, competition identities, local elections, Chernivtsi community.

Наталія Ротар. Выборы в местные органы власти в черновицкой громаде: конкуренция идентичностей периода прорыва демократии. В статье определены особенности электоральных процессов в черновицкой громаде периода прорыва демократии в контексте конкуренции идентичностей на местных выборах. Анализ предвыборных программ кандидатов на должность Черновицкого городского головы показал, что ни один из них не включил в свою программу маркеров идентификации, направленных, в смысловом измерении, на интересы трудовых коллективов, которые их выдвигали. Это позволяло действующей власти проводить политику, направленную на формирование аполитических идентичностей, которые не способствовали актуализации и структурированию интересов черновицкой громады.

Ключевые слова: прорыв демократии, политические идентичности, конкуренция идентичностей, местные выборы, черновицкая община.

Постановка наукової проблеми та її значення. Початок 90-х рр. ХХ ст. дав Україні історичний

шанс для створення незалежної та демократичної держави, зорієнтованої на загальнолюдські цінності. Оптимальним для реалізації цих перспектив був і залишається принцип загальнонаціональної консолідації навколо державотворчої ідеї, яка в умовах демократичного розвитку набуває відмінних від радянського етатизму рис. Тривалий час етап процесу демократизації, який в теорії політичної науки отримав назву *прорив демократії*, пов'язувався з процесами, що відбувалися на центральному рівні. Процеси демократизації локального рівня, до якого належить і політичний процес у чернівецькій громаді, залишалися без належної уваги науковців, оскільки вважалося, що вони є похідними від тих, що відбуваються у політичному центрі. Натомість, останні політичні події в Україні – анексія Криму, війна на Сході України – спонукають уважніше поставитися до вивчення особливостей локальних спільнот. На нашу думку, синтетичною категорією, яка дозволяє акумулювати всі прояви політичного в тій чи іншій громаді є категорія *політична ідентичність*. **Метою даного дослідження** є визначення особливостей електоральних процесів у чернівецькій громаді періоду прориву демократії крізь призму специфіки конкуренції ідентичностей на місцевих виборах.

Вибори до місцевих органів влади у м. Чернівці 1994 р. були позначені низкою особливостей: (1) це були перші вибори місцевого рівня, що відбувалися не за законом УРСР, а за законами незалежної України, хоча хронологічно їх можна вважати останніми виборами періоду прориву демократії; (2) в рамках цих виборів відбувалися перші прямі вибори чернівецького мера, які визначили характер системи місцевих політичних відносин на найближчі 16 років; (3) результати виборів дозволили визначити зміст політичних ідентичностей громадян у локальному вимірі та встановити найбільш важливі для чернівецької громади ідентифікаційні смисли.

Офіційно, кандидатами на посаду Голови Чернівецької міської ради були зареєстровані 5 кандидатів, двоє з яких – В. Павлюк та М. Федорук вже конкурували за цю посаду у 1991 р. (таблиця 1).

Дані таблиці 1 засвідчують, що кандидати, з метою зменшення ідентифікаційної дистанції з виборцями, особливу увагу звертали на: (1) місце народження – М. Федорук не вказав, що він народився на Волині, а Я. Дутко не тільки визначив, що він народився в м. Чернівці, але й вказав його конкретний, позначений специфікою, район; (2) з п'яти кандидатів тільки один – Ю. Гаврилук вказав на те, що він є позапартійним, інші чотири кандидати не визначили, чи належать до будь-якої політичної партії, чи є безпартійними; (3) соціальне походження вказали троє кандидатів, при чому незважаючи на те, що воно відображає радянську тріаду

Таблиця 1

Офіційні оприлюднені біографії кандидатів на посаду Голови Чернівецької міської ради, 1994 р.

№	Прізвище, ім'я кандидата	Дата та місце народження, соціальне походження	Освіта, трудова діяльність	Партійність
1	Федорук Микола Трохимович	20 березня 1954 р. Батьки – селяни	<i>Освіта:</i> Львівський політехнічний інститут з відзнакою; 1991 р – Київський інститут політології і соціального управління (місцеве самоврядування). <i>Трудова діяльність:</i> 1976 р. – з-д «Гравітон», м. Чернівці (інженер); перший секретар обкому комсомолу; 1985–1986 рр. – начальник цеху з-у «Гравітон»; 1986–1987 рр. – Другий секретар Першотравневого райкому партії; з 1987 р. – голова Першотравневого райвиконкому.	не вказана
2	Дутко Ярослав Васицьович	14 березня 1953 р., м. Чернівці (р-н Роша)	<i>Освіта:</i> 1972 р. – Чернівецький житлово-комунальний технікум; 1981 – Одеський інженерно-будівельний інститут (інженер-будівельник). <i>Трудова діяльність:</i> 1972 р. – майстер в ремонтно-житловому управлінні (м. Чернівці); 1974–1978 рр. – майстр Чернівецького рем будуправління; 3 лютого 1979 р. – старший інженер рай житлоуправління, головний інженер міськжитлоуправління, начальник житлово-експлуатаційного об'єднання Першотравневого району; на даний час (1994 р.) – заступник директора з адміністративно-господарської роботи Науково-дослідного інституту медико-екологічних проблем МОЗ України	не вказана
3	Гончарук Леонід Іванович	1943 р. н., с. Слобідка-Малівецька Дунаївецького р-ну Хмельницької обл.	<i>Освіта:</i> Художньо-ремісничє училище № 5, м. Чернівці; Будівельний технікум, м. Чернівці; Історичний ф-т Чернівецького держуніверситету; Економічний ф-т Чернівецького держуніверситету. <i>Трудова діяльність:</i> Сторожинецький лісокомбінат; з 1967 р. – тесляр, звільнений секретар комітету комсомолу тресту «Чернівецьбуд», заступник директора СМПТУ № 2, інструктор та завідуючий оргвідділом лєнінського райкому партії; з 1980 р. – начальник Центру по нарахуванню і виплаті пенсій та допомог; у 1991 р. призначений начальником управління соцзахисту населення облдержадміністрації. Депутат обласної ради	не вказана
4	Гаврилюк Юрій Іванович	11 серпня 1947 р., м. Кіцмань, Чернівецької обл. Батьки – робітники	Освіта: будівельна; економічний факультет Чернівецького держуніверситету. Трудова діяльність: пройшов трудовий шлях від робітника до Чернівецького облагробуду	Позапартійний
5	Павлюк Віктор Ігорович	1957 р. н., с. Лопушна Вижницького р-ну Чернівецької обл. Батьки – вчителі	Освіта: 1979 р. – Чернівецький держуніверситет, фізичний факультет з відзнакою Трудова діяльність: 1979–1981 – військова служба; з 1981 – науковий співробітник Інституту проблем матеріалознавства АН України; 1990 – депутат Чернівецької міської ради, голова депутатської комісії; 30.10 1991 р. – обраний головою Чернівецької міської Ради та її виконкому.	Не вказана

Джерело: Складено за: Кандидат на посаду Голови Чернівецької міської ради Микола Федорук. Передвиборна програма // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 1. Протоколи №№ 1-10 засідання комісії та матеріали до них. 6 квітня 1994 р. – 31 травня 1994 р. – Арк. 101; Кандидат на посаду Голови Чернівецької міської ради Ярослав Васицьович Дутко. Передвиборна платформа // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 1. Протоколи №№ 1-10 засідання комісії та матеріали до них. 6 квітня 1994 р. – 31 травня 1994 р. – Арк. 102; Кандидат на посаду Голови Чернівецької міської ради Леонід Іванович Гончарук. Основні тези передвиборної програми // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 1. Протоколи №№ 1-10 засідання комісії та матеріали до них. 6 квітня 1994 р. – 31 травня 1994 р. – Арк. 103; Кандидат на посаду Голови Чернівецької міської ради Юрій Іванович Гаврилюк. Передвиборна платформа // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 1. Протоколи №№ 1-10 засідання комісії та матеріали до них. 6 квітня 1994 р. – 31 травня 1994 р. – Арк. 104; Кандидат на посаду Голови Чернівецької міської ради Віктор Ігорович Павлюк. Передвиборна програма // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 1. Протоколи №№ 1-10 засідання комісії та матеріали до них. 6 квітня 1994 р. – 31 травня 1994 р. – Арк. 105.

Таблиця 2

Порівняльний аналіз загальних зборів трудових колективів по висунуттю кандидатів на посаду Голови Чернівецької міської ради, 1994 р.

№	Прізвище, ім'я кандидата	Перелік загальних зборів трудових колективів по висунуттю кандидатів
1	Федорук Микола Трохимович	Маслосирбаза ОП «Чернівціоблмолпром»; Чернівецький завод технологічного обладнання; АТЗВ панчішне підприємство «Мальва»; Пасажирське вагонне депо; СППР-АО «Сансервіс»; ОС РБУ-1; Хімзавод; Облкардіодиспансер; АТП-177755; Завод «Тона»; ПКФ «Електрон»; Завод «Електрприбор»; Госпіталь інвалідів та ветеранів Великої вітчизняної війни; Кооператив «Віраж»; ВАТ «Вимірювач»; Збори громадян за місцем проживання (Московської олімпіади, 1А) – 285 підписів.
2	Дутко Ярослав Васильович	Трудовий колектив ЖРЕП-13
3	Гончарук Леонід Іванович	Міський центр соціального, медичного обслуговування пенсіонерів та одиноких непрацюючих громадян «Турбота»; Фабрика «Буковина»; Центр по нарахуванню та виплаті соціальної допомоги; Президія ради ветеранів війни, працівників Збройних Сил; Міський комітет профспілки працівників агропромислового комплексу
4	Гаврилюк Юрій Іванович	Науково-виробнича фірма «Граніт»; ВО «Кварц»; Цегельний завод № 3; ДП «Будіндустрія»; ДП «Управління механізації»; МДП БУ-2; «Промбуд»-2; ДП завод ЗБВ І К; БУ-5; Домобудівний комбінат ДП «Житлобуд»; ДП СБУ «Житлобуд»
5	Павлюк Віктор Ігорович	Орендний колективний АТП 2228; СШ № 27; Товариство «Народний Дім в Чернівцях»; ОРБУ-2; Вищий педагогічний заклад імені Осипа Маковея; ВКФ «Чернівецький меблевий комбінат»; Чернівецький державний університет імені Юрія Федьковича; Чернівецький медичний університет

Джерело: Складено за: Протоколами територіальної виборчої комісії про реєстрацію кандидатів на посаду голови від 21.05.1994 р. [Павлюк В.І.] // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Стр. 8. – Арк. 2; [Федорук М.Т.] // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Стр. 6. – Арк. 3; [Дутко Я.В.] // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Стр. 10. – Арк. 2; [Гончарук Л.І.] // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Стр. 12. – Арк. 2; [Гаврилюк Ю.І.] // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Стр. 15. – Арк. 2.

Таблиця 3

Результативиборів голови Чернівецької міської Ради (28 червня 1994 р., 1 тур)

№	Прізвище, ім'я, по батькові (в алфавітному порядку)	Кількість голосів, поданих за кандидата		Кількість голосів, поданих проти кандидата
		Абсолютна кількість	% до загальної кількості виборців	
1	Гаврилюк Юрій Іванович	21747	11,9	82247
2	Гончарук Леонід Іванович	11346	6,2	94648
3	Дутко Ярослав Васильович	3668	2	102326
4	Павлюк Віктор Ігорович	36347	19,4	70647
5	Федорук Микола Трохимович	22364	12,3	83630

Джерело: Протокол територіальної виборчої комісії про результати виборів голови Чернівецької міської Ради // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Стр. 3. – Арк. 2.

Таблиця 4

Підсумкова таблиця про результати виборів голови Чернівецької міської Ради в місті Чернівці

Назва району	К-ть виборців внесених в списки	К-ть виборців які взяли участь в голосуванні	К-ть виборців які проголосували	Гаврилюк Ю.І.		Гончарук Л.І.		Дутко Я.В.		Павлюк В.І.		Федорук М.Т.		К-ть бюлетенів недійсних
				За	Проти	За	Проти	За	Проти	За	Проти	За	Проти	
Ленінський	109441	64214	64161	14254	47994	7341	54907	2061	60187	19838	42410	12045	50203	1913
Першотравневий	61166	31080	31024	5652	24767	2631	27788	1246	29173	9134	21285	8654	21765	605
Садгірський	20880	13837	13833	1841	11486	1374	1193	361	12966	6375	6952	1665	11662	506
Всього по місту	181487	109131	109018	21747	84247	11346	94648	3668	102326	35374	70647	22364	83630	3024

Джерело: Підсумкова таблиця про результати виборів голови Чернівецької міської Ради в місті Чернівці // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Стр. 24. Протокол територіальної виборчої комісії про результатам голосування по виборах у міську раду народних депутатів та голови міської ради. 26 червня 1994 р. – Арк. 16.

Таблиця 5

Результативиборів голови Чернівецької міської Ради (10 липня 1994 р., 2 тур)

№	Прізвище, ім'я, по батькові (в алфавітному порядку)	Кількість голосів, поданих за кандидата		Кількість голосів, поданих проти кандидата
		Абсолютна кількість	% до загальної кількості виборців	
1	Павлюк Віктор Ігорович	49713	46,4 %	56392
2	Федорук Микола Трохимович	50957	47,5 %	55148

Джерело: Протокол територіальної виборчої комісії про результати виборів голови Чернівецької міської Ради від 10 липня 1994 р. // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 3. – Арк. 6.

Таблиця 6

Підсумкова таблиця про результати виборів голови Чернівецької міської ради 10 липня 1994 року

Назва району	Кількість виборців внесених в списки	Кількість виборців які взяли участь в голосуванні	Кількість виборців які проголосували	Павлюк В.І		Федорук М.Т.		К-ть бюлетенів недійсних
				За	Проти	За	Проти	
Ленінський	106556	63910	63895 (60 %)	28805 (45,1 %)	34506 (54 %)	31205 (48,8 %)	32106 (50,2 %)	584 (0,9 %)
Першотравневий	49142	30374	30353 (61,8 %)	12549 (41,3 %)	17486 (57,6 %)	16000 (52,7 %)	14035 (46,2 %)	318 (1 %)
Садгірський	20465	12921	12919 (63,1 %)	8359 (64,7 %)	4400 (34 %)	3752 (29 %)	9007 (69,7 %)	160 (1,2 %)
Всього по місту	176163	107205	107167 (60,8 %)	49713 (46,4 %)	56392 (52,6 %)	50957 (47,5 %)	55148 (51,5 %)	1062 (1 %)

Джерело: Підсумкова таблиця про результати виборів голови міськради 10.07.1994 року // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 24. – Арк. 17

Таблиця 7

Результати виборів Чернівецького міського голови, 1998 р.

	Ленінський район		Першотравневий район		Садгірський район		По всьому місту	
	кількість	%	кількість	%	кількість	%	кількість	%
Загальна кількість виборців	106385		51924		21086		179395	
Кількість виборців, що отримали бюлетені	65758	61,81	31391	60,46	11975	56,79	109124	60,83
Кількість виборців, що взяли участь в голосуванні	65625	61,69	31376	60,43	11962	56,73	108963	60,74
Кількість бюлетенів, визнаних недійсними	1662	1,56	767	1,48	481	2,28	2910	2,67
Федорук М.Т.	32987	50,27	15391	49,05	5351	44,73	53729	49,31
Блонський В.Л.	10171	15,50	5267	16,79	1710	14,30	17148	15,74
Гаврилюк Ю.І.	10592	16,14	4769	15,20	1594	13,33	16955	15,56
Клим В.О.	4146	6,32	2039	6,50	1160	9,70	7345	6,74
Мороз В.Г.	1491	2,27	719	2,29	489	4,09	2699	2,48
Гуско В.І.	740	1,13	327	1,04	121	1,01	1188	1,09
Ляшенко С.В.	525	0,82	259	0,83	58	0,48	852	0,78
Верник В.О.	326	0,50	166	0,53	72	0,60	564	0,52
Проти всіх	2975	4,53	1672	5,53	792	6,62	5439	4,99

Джерело: Результати виборів міського голови [1998 р.] // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 72. – Арк. 1.

робітники – селяни – інтелігенція, жоден із кандидатів на момент балотування не належав до тієї соціальної страти з якою намагався встановити ідентифікаційний зв'язок, позиціонуючи своє походження.

Облікова картка кандидата на посаду голови Чернівецької міської Ради, містила пункт про обрання раніше депутатом місцевих рад: В. Павлюк був депутатом Чернівецької міської ради XXI скликання¹; М. Федорук обирався депутатом Чернівецької обласної, міської, Першотравневої районної ради у м. Чернівці²; Я. Дутко – Першотравневої районної у м. Чернівці ради³; Л. Гончарук – Ленінської районної ради у м. Чернівці та Чернівецької обласної ради⁴; Ю. Гаврилюк – Чернівецької міської ради та Чернівецької обласної ради⁵. Отже, всі зареєстровані кандидати в минулому мали досвід роботи в органах місцевого самоврядування. І якщо в цій характеристиці ми знаходимо багато спільного між ними, то аналіз протоколів загальних зборів трудових колективів по висунанню їх кандидатам дозволяють з'ясувати специфічні риси та групи потенційних виборців, які ідентифікували себе з тим чи іншим кандидатом (таблиця 2).

Отже, у структурі зборів трудових колективів чинного мера В. Павлюка переважали трудові колективи навчальних закладів міста (50 %); М. Федорук заручився підтримкою трудових колективів промислових підприємств Першотравневого району міста (75 %). Ще більш соціально вузькими були збори трудових колективів Ю. Гаврилюка (90,9 % зборів відбулися у трудових колективах будівельної галузі); Л. Гончарука (100 % це трудові колективи, пов'язані з місцевим самоврядуванням та комунальною власністю); Я. Дутка, якого було висунуто зборами одного трудового колективу.

Проте, як засвідчує аналіз передвиборчих програм кандидатів, жоден з них не включив до своєї програми маркерів ідентифікації, у смисловому вимірі повністю спрямованих на інтереси трудових колективів, які їх висували. Зокрема, у передвиборчій програмі В. Павлюка домінуюче місце займало висвітлення того, що кандидат зробив за час роботи на посаді голови міської Ради: «Створено міський центр соціальної та медичної допомоги пенсіонерам та непрацездатним громадянам «Турбота», що повністю утримується на кошти міського бюджету та обслуговує 1282 чернівчан, 400 з яких отримує доплату на харчування; встановлено додаткові пільги по квартплаті та платі за комунальні послуги ряду незахищених чернівчан – багато дітним сім'ям, інвалідам, одиноким, престарілим тощо; міськвиконкомом постійно виділялися кошти для надання допомоги незабезпеченим городянам; в місті створено умови для стійкого росту здачі житла в експлуатацію (59 тис. кв.м в 1991 р., 68 тис. кв.м. в 1992 р., 86 тис. кв.м. – в 1993 р.); придбано 8 автобусів та 6 спарених тролейбусів; проведено демонополізацію сфери торгівлі, громадського харчування та побуту, що дозволило створити 3.5 тис.

робочих місць, створити мережу фірмової торгівлі місцевих підприємств, покрити борги державно-комунальних підприємств. Зробив усе можливе для того, щоб у Чернівцях запанували міжнародна та міжконфесійна толерантність». Маркерами ідентифікації, що визначають соціально-економічне та політичне майбутнє міста були «*прискорення економічних реформ* в місті та формування цивілізованого багатоукладного ринкового господарства; створення нових робочих місць; створення *пільгових умов* для розвитку життєво необхідних місту підприємств; сприяння розвитку *ринкової інфраструктури*; *приватизація повинна стати народною*; створення альтернативних до існуючих транспортних мереж; введення тарифів за проїзд через місто транзитного транспорту; максимальне сприяння індивідуальним забудовникам; створення *екологічно безпечного підприємства*; організація гарантованого цілодобового водопостачання».⁶

Передвиборна програма кандидата на посаду Голови Чернівецької міської ради М. Федорука вперше в історії виборів, що відбувалися на території міста, була створена з побудовою символічного ряду, який стверджував локальні територіальні ідентичності мешканців міста: Ч – чистота і благоустрій; Е – економіка і фінанси; Р – роздержавлення і приватизація; Н – народна освіта, культура і медицина; І – інвестиції і будівництво житла; В – влада і людина; Ц – цільові програми; І – інформативність». В практичних діях це означало сприяння розвитку всіх форм підприємницької діяльності; роздержавлення і приватизація не як самоціль, а як засіб стимулювання виробництва товарів та послуг; створення точкових зони на базі наукомістких виробництв міста; здійснення на ділі принципу: «Не людина для влади, а влада для людини»; вирішення конкретних проблем конкретної людини; критеріями кадрових призначень мають стати чесність і професіоналізм; розробка і втілення в життя цільових міських програм «Самофінансування», «Транспорт», «Правопорядок», «Турбота», «Земля», «Дороги і околиці», «Екологія», «Водопостачання» та щомісячні звіти голови міської Ради, його заступників в ЗМІ, в трудових колективах по місцю проживання громадян про роботу виконавчої влади.⁷

Передвиборна платформа кандидата на посаду Голови Чернівецької міської ради Ю. Гаврилюка розпочиналася словами «Наше місто – наш дім». Концептуально вона була побудована в рамках футуристичної моделі передвиборної програми: «Чернівці мають стати містом, відомим не тільки буковинській діаспорі та найближчим сусідам, а добре знаним в усьому світі культурним, науковим і промисловим центром, з міцною виробничою базою, розвиненою інфраструктурою та сервісною сферою, з найпередовішою науковою і освітою, якісним медичним обслуговуванням, постійною турботою про кожного свого мешканця, увагою і шанобою до гостей, з турботою про старість і піклування про

молодість. Відродження, оновлення і примноження краси і могутності міста можливі тільки через поєднання найвищої відповідальності міської влади та її голови як батька дому, господаря міста з бажанням і волею людей, зусиллями кожного із нас. Тому згуртування ресурсів і можливостей міської влади, знань, наукового і технічного потенціалу, фінансових резервів, підприємств, організацій і установ незалежно від форм власності і організаційно-правової форми їх існування, добрих намірів та допомоги друзів міста, спрямування зусиль релігійних організацій на виховання громадян міста стане моїм першочерговим завданням. Найголовніше – навести елементарний порядок у місті; сформувати професійний, високо компетентний виконавчий апарат; вести безкомпромісну боротьбу з хабарництвом і дилетантством, сприяти приватизаційним процесам, залученню іноземних інвестицій». Особливістю передвиборної програми Ю. Гаврилюка було те, що це єдиний кандидат, який вказав свою національність – українець, яка мала виступити в ролі маркера ідентифікації та фактично закликав до здійснення локальної політики «позапартійною»: «Час припинити політичні баталії, гру на почуттях людей»⁸, що на тлі позиціонування власної позапартійності виглядає досить показово.

В основних тезах передвиборної програми кандидата на посаду Голови Чернівецької міської ради Л. Гончарук чітко визначає ту частину чернівецького електорату, на яку вони спрямовані: «Як представник громадянського блоку «Захист», що відстоює інтереси знедолених верств населення і не сприймає політики грабунку людей під виглядом реформ та перетворення владних структур в бюрократично-мафіозні, виступаю за: повне народовладдя і верховенство Закону; економіку для людей, а не для спритних ділків; інвентаризацію цінностей міста та їх оптимальне використання; акціонування, орендизацію і паювання як способи зміни відносин власності, роздержавлення виробництва; створення робочих місць та самозахисту громадян; авторитетну професійну владу; порядок, дисципліну, законність, безпеку людини; соціальну справедливість на основі чесною праці; організацію ради директорів і банківських працівників та торгової управи; відновлення військового параду на честь Дня Перемоги; опору на експертну оцінку науковців, фахівців, авторитетних громадян; сприяння розвитку національних традицій, реалізації свободи совісті та віросповідання; відбір працівників міської адміністрації на конкурсній основі в умовах максимальної гласності; сприяння роботі ЗМІ, створення міських радіо телеканалів»⁹.

Передвиборна платформа кандидат на посаду Голови Чернівецької міської ради Я. Дутка була концептуально доволі обмеженою з позицій муніципального менеджменту. До неї були включені розділи «комунальне господарство», «медицина і освіта», «торгівля», «культура» та «релігія», «фізкультура і спорт».¹⁰

28 червня 1994 р. відбулися перші прямі вибори голови Чернівецької міської Ради на 66 виборчих дільниць Ленінського району, 38 дільницях Першотравневого району та 13 дільницях Садгірського району.¹¹ Загальна кількість виборців м. Чернівці становила 181487, кількість виборців, які одержали виборчі бюлетені – 109131, кількість виборців, які взяли участь у голосування – 109018.¹² За результатами голосування кількість бюлетенів, визнаних недійсними становила 3024 [13].¹³ Результати виборів наведені у таблицях 3 та 4.

Отже, результати таблиць 3 та 4 вказують на те, що кількість виборців, які відреагували на маркери ідентифікації, поширені В. Павлюком, на 7,1 % більша, ніж кількість виборців, які ідентифікували себе з ідеологемами М. Федорука. У розрізі районів міста, М. Федорук не переміг М. Павлюка в жодному, навіть у Першотравневому, де відбувалися всі збори трудових колективів, які висунули його кандидатом на посаду мера. Однак, жоден з них не набрав необхідної кількості голосів для того, що бути визнаним переможцем. Тому, відповідно до статей 48 і 49 Закону України «Про вибори депутатів і голів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах, обласних Рад» територіальна виборча комісія вирішила провести повторне голосування 10 липня 1994 р. з кандидатами Павлюк В.І. і Федорук М.Т. [14].¹⁴ За результатами повторного голосування, відповідно до статей 48 і 49 Закону України «Про вибори депутатів і голів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах, обласних Рад» територіальна виборча комісія «вирішила вважати Федорука Миколу Трохимовича обраним головою Чернівецької міської Ради».¹⁵ Одержали виборчі бюлетені – 107205 виборців, взяли участь у голосування – 107167.¹⁶ Підсумки голосування наведені у таблицях 5 та 6.

Аналіз даних таблиці 5 та 6 засвідчує, що (1) М. Федорук переміг В. Павлюка з мінімальним відривом у 1,1 % голосів; (2) якщо В. Павлюк збільшив кількість прихильників у Ленінському районі міста на 8967, то М. Федорук зміг знайти підтримку у 31205 виборців, що на 19160 виборців більше, ніж у першому турі голосування. Майже порівну вони додали у Садгірському районі (В. Павлюк здобув на 1984 голоси більше, ніж у першому турі, М. Федорук – на 2098 голосів більше), де в першому турі домінуючою підтримкою користувався В. Павлюк. Ми свідомо так детально зупинилися на перших прямих виборах мера чернівецькою громадою. Адже, вибори 1998 р. відбувалися не в такій жорсткій конкуренції, тому їх результати були досить прогнозованими – М. Федорук переміг, здобувши 49, 31 % голосів виборців, при чому в структурі голосів поданих за нього, були вдвічі збільшена кількість голосів виборців Садгірського району, тоді як результати по Ленінському та Першотравневому районам міста були підтверджені (таблиця 7).

Подібні тенденції – конкуренції ідентичностей – були характерними для виборів депутатів Черніве-

цької міської ради. Найбільш показовими є вибори 1994 р., коли незаконні спроби чернівецьких комуністів взяти участь у виборах, наштовхнулися на супротив демократичних політичних сил. Зокрема, у червні 1994 р. Голова провodu Чернівецької обласної організації Конгресу Українських націоналістів К. Катеринчук та Голова Секретаріату Чернівецької ОО Конгресу Українських націоналістів Л. Рак звернулися до Голові Чернівецької міської Ради В. Павлюка з листом у якому повідомляли, що Повiдомляємо Вас, що «Чернівецькою міською територіальною комісією по виборах голови та депутатів міської Ради своїм рішенням зареєструвала кандидатів у депутати міської ради, які були висунуті не легалізованими відповідно до чинного законодавства міськими осередками соціалістичної та комуністичної партії України. ... Просимо Вас розглянути питання про роботу міської територіальної виборчої комісії і скликати позачергову сесію міської Ради з цього питання».¹⁷ Подібні вимоги були сформульовані у заяві депутатів Чернівецької міської ради, направленої до Територіальної виборчої комісії по виборах депутатів і голови Чернівецької міської Ради, у якій депутати пропонували комісії «негайно переглянути своє рішення та зняти з реєстрації представників від вищезгаданих партій. У випадку невиконання нашої вимоги звертаємось до голови Чернівецької міської ради з пропозицією скликати в 5-денний термін позачергову сесію міської ради, на якій розглянути питання про роботу міської територіальної виборчої комісії».¹⁸ Своє ставлення до незаконних дій ТВК висловив і Голова крайової організації НРУ, народний депутат України Г. Манчуленко, наполягаючи на переглянути рішення виборчої комісії про реєстрацію кандидатів в депутати міської ради від незареєстрованих партій як таке, що суперечить закону.¹⁹

ТВК, відреагувавши на звернення, запросивши на своє засідання Козорезову Г.Г. – адвоката, члена КПУ, Виноградова М.М. – першого секретаря міському КПУ, Обдуленку В.О. – секретаря міському СПУ, Додонову Л.Г. – секретаря міському СПУ, Волкова В.Л. – секретаря обкому СПУ, Галиця Л.К. – керівника виборчого штабу крайової організації НРУ, Баглей Б.М. – голову штабу демократичного об'єднання «Україна», вирішила, що «згідно чинного законодавства міська територіальна виборча комісія не має підстав для скасування свого рішення про реєстрацію кандидатів у депутати міськради висунутих міськими осередками Комуністичної партії України та Соціалістичної партії України», тому рекомендує оскаржити в суді питання дієздатності та правоздатності вищевказаних партійних осередків. За таке рішення проголосували 8 – за, 2 – проти, 1 – утримався.²⁰ Однак вже через тиждень, ТВК відмінила своє рішення від 10.04.1994 р. про реєстрацію кандидатів в депутати міської Ради «висунутих міським пленумом Комуністичної партії України: Проданчука В.М., Митринюка Ф.В., Рудя В.В., Виноградова М.М., Кравчука В.Г., Коломійця О.М., Рогова В.О., Вільшан-

ського Л.А., Александрова О.М., Ригу І.В.; від 13.05.1994 р., 16.05.1994 р., 19.05.1994 р., 25.05.1994 р. про реєстрацію кандидатами в депутати висунутих Пленумом Соціалістичної партії України: Мельника Г.В., Степiчева О.Є., Ілашука В.М., Обдуленку В.О., Михайленку О.В., Мунтяна В.Д., Висоцького В.М., Неретiна О.В. в зв'язку з тим, що при висуванні дані місцеві осередки партій не були зареєстровані (легалізовані) на відповідній території міської ради згідно ст. 14 Закону України «Про об'єднання громадян».²¹ Проте, незважаючи на таке рішення, перший секретар міському КПУ М. Виноградов балотувався та переміг по 21 округу у конкуренті з чотирма іншими кандидатами. Загалом же, результати виборів наочно засвідчують відсутність, у більшості частини чернівчан, позитивних стабільних ідентичностей. Адже, до Чернівецької міської ради з першого разу було обрано з 30 тільки 5 кандидатів, які поширювали партійні маркери ідентифікації.

Намагаючись визначити ставлення чернівчан до органів влади та охарактеризувати рівень ідентифікації городян з нею, ЧОДА формує філософський висновок: «Ставлення людей до влади, діяльність її органів завжди були неоднозначними. Ще більше посилилася ця неоднозначність в нинішній час. Про це свідчить опитування, яке проводилося в області соціологічним центром. На запитання «Як ви оцінюєте виконання обов'язків різними суб'єктами влади?» позитивну оцінку одержав лише Президент (добре – 39,8%, погано – 27,4%), ВРУ – добре – 3,9, погано – 68,5%, уряд – добре – 2,6%, погано – 67,7%, облвиконком – добре – 6,1, погано – 50,8, голови міської і районної Рад – добре – 17,9, погано – 40,7, міськвиконком – добре – 9,4, погано – 43,8, міськрайвиконкоми – добре – 12,0, погано – 40,9, правоохоронні органи – добре – 10,9%, погано – 46,4%. Президенту довіряють – 60,6%, не довіряють – 23,6%, Верховній раді – відповідно 24,4 і 42,9, уряду – 26,4 і 48,1, обласним органам влади – 39,0 і 37,6, правоохоронним органам – 40,3 і 35,9».²² Отже, отримуємо ще одне підтвердження щодо найбільш бажаних для влади політичних ідентичностей чернівецької громади у період 1990-х рр. – аполітичних, які не сприяли актуалізації та структуруванню інтересів чернівецької громади під час проведення місцевих виборів. Проте, як засвідчує аналіз передвиборчих програм кандидатів, жоден з них не включив до своєї програми маркерів ідентифікації, у смислового вимірі повністю спрямованих на інтереси трудових колективів, які їх висували.

¹Облікова картка кандидата на посаду голови Чернівецької міської Ради, зареєстрованого міською територіальною виборчої комісією. 24 травня 1994 р. [Павлюк В.І.] // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 8. Протоколи загальних зборів трудових колективів по висуванню Павлюка В.І. на посаду голови міської Ради, протокол територіальної виборчої комісії про

реєстрацію кандидата на посаду голови, заява про згоду балотуватися. 26 квітня – 27 червня 1994 р. – Арк. 1.

² Облікова картка кандидата на посаду голови Чернівецької міської Ради, зареєстрованого міською територіальною виборчою комісією. 24 травня 1994 р. [Федорук М.Т.] // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 6. Протоколи загальних зборів трудових колективів по висуванню Федорука М.Т. на посаду голови міської Ради, протокол територіальної виборчої комісії про реєстрацію кандидата на посаду голови, заява про згоду балотуватися. 26 квітня – 27 червня 1994 р. – Арк. 2.

³ Облікова картка кандидата на посаду голови Чернівецької міської Ради, зареєстрованого міською територіальною виборчою комісією. 24 травня 1994 р. [Дутко Я.В.] // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 10. Протоколи загальних зборів трудових колективів по висуванню Дутка Я.В. на посаду голови міської Ради, протокол територіальної виборчої комісії про реєстрацію кандидата на посаду голови, заява про згоду балотуватися. 26 квітня – 27 червня 1994 р. – Арк. 1.

⁴ Облікова картка кандидата на посаду голови Чернівецької міської Ради, зареєстрованого міською територіальною виборчою комісією. 24 травня 1994 р. [Дутко Я.В.] // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 12. Протоколи загальних зборів трудових колективів по висуванню Дутка Я.В. на посаду голови міської Ради, протокол територіальної виборчої комісії про реєстрацію кандидата на посаду голови, заява про згоду балотуватися. 26 квітня – 27 червня 1994 р. – Арк. 1.

⁵ Облікова картка кандидата на посаду голови Чернівецької міської Ради, зареєстрованого міською територіальною виборчою комісією. 24 травня 1994 р. [Гаврилюк Ю.І.] // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 15. Протоколи загальних зборів трудових колективів по висуванню Гаврилюка Ю.І. на посаду голови міської Ради, протокол територіальної виборчої комісії про реєстрацію кандидата на посаду голови, заява про згоду балотуватися. 26 квітня – 27 червня 1994 р. – Арк. 1.

⁶ Кандидат на посаду Голови Чернівецької міської ради Віктор Ігорович Павлюк. Передвиборна програма // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 105.

⁷ Кандидат на посаду Голови Чернівецької міської ради Микола Федорук. Передвиборна програма // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 101.

⁸ Кандидат на посаду Голови Чернівецької міської ради Юрій Іванович Гаврилюк. Передвиборна платформа // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 1. Протоколи №№ 1-

10 засідання комісії та матеріали до них. 6 квітня 1994 р. – 31 травня 1994 р. – Арк. 104.

⁹ Кандидат на посаду Голови Чернівецької міської ради Леонід Іванович Гончарук. Основні тези передвиборної програми // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 103.

¹⁰ Кандидат на посаду Голови Чернівецької міської ради Ярослав Васильович Дутко. Передвиборна платформа // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 102.

¹¹ Графік видачі бюлетенів по виборах голови міської Ради дільничним виборчим комісіям // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 4. – Арк. 51.

¹² Протокол територіальної виборчої комісії про результати виборів голови Чернівецької міської Ради. Протокол № 18 засідання комісії та матеріали до нього від 27 червня 1994 р. // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 3. – Арк. 2.

¹³ Там само.

¹⁴ Протокол територіальної виборчої комісії про результати виборів голови Чернівецької міської Ради // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 3. Протокол № 18 засідання комісії та матеріали до нього від 27 червня 1994 р. – Арк. 5.

¹⁵ Протокол територіальної виборчої комісії про результати виборів голови Чернівецької міської Ради від 10 липня 1994 р. // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 3. – Арк. 8.

¹⁶ Протокол територіальної виборчої комісії про результати виборів голови Чернівецької міської Ради від 10 липня 1994 р. // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 3. – Арк. 6.

¹⁷ Лист Голови провладу Чернівецької обласної організації Конгресу Українських націоналістів К. Катеринчука та Голови Секретаріату Чернівецької ОО Конгресу Українських націоналістів Л. Рак Голові Чернівецької міської Ради п. Віктору Павлюку. [Вхідний № 23–1265 від 2.06.1994] // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 1. Протоколи №№ 1–10 засідання комісії та матеріали до них. 6 квітня 1994 р. – 31 травня 1994 р. – Арк. 145.

¹⁸ Заява депутатів Чернівецької міської ради Територіальній виборчій комісії по виборах депутатів і голови Чернівецької міської Ради. Копія Голові Чернівецької міської Ради п. Павлюку В. [Вхідний № Кол–139 від 2.06.1994] // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 1. Протоколи №№ 1–10 засідання комісії та матеріали до них. 6 квітня 1994 р. – 31 травня 1994 р. – Арк. 146.

¹⁹ Лист Голови крайової організації НРУ, народного депутату України Г. Манчуленко міській те-

риторіальній виборчій комісії по виборах голови та депутатів міської ради від 29 травня 1994 р. Копія засобам масової інформації // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 1. Протоколи №№ 1–10 засідання комісії та матеріали до них. 6 квітня 1994 р. – 31 травня 1994 р. – Арк. 147.

²⁰ Протокол № 10 засідання територіальної виборчої комісії по виборах депутатів і голови Чернівецької міської Ради депутатів від 31.08.1994 р. Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 1. Протоколи №№ 1–10 засідання комісії та матеріали до них. 6 квітня 1994 р. – 31 травня 1994 р. – Арк. 143.

УДК: 327(474.5+438+477)

© Оксана Самойленко

© Галина Панишко

(м. Луцьк)

ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС УКРАЇНИ У СПІЛЬНОМУ ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРІ «ПОЛЬЩІ – ЛИТВИ – УКРАЇНИ»: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ

Проаналізовано політико-правові відносини політичного симбіозу етносів, що визначали систему геополітичного виміру через природні (традиційні) чинники геополітики, так і суто політичні, в ретроспективній площині.

Ключові слова: геополітика, Литва, Польща, Україна, політико-правові відносини, Річ Посполита, геополітичний вимір, геополітичний інтерес, війна, геополітичний союз, геостратегічна перспектива, політичний симбіоз, Євросоюз, НАТО, інкорпорація, геополітична концепція «Медошевського–Гедройца».

Oksana Samoilenko, Galyna Panyshko. Ukrainian Geopolitical Interest in the Common Geopolitical Space «Poland – Lithuania – Ukraine»: Retrospective Analysis. The article analyzes political-legal relations within the political symbiosis of ethnic groups, which determined the system of geopolitical dimension based on the traditional factors of geopolitics, its retrospective aspect.

Key words: geopolitics, Lithuania, Poland, Ukraine, political-legal relations, Rzech Pospolyta, geopolitical dimension, geopolitical interest, geopolitical union, war, geostrategic perspective, political symbiosis, European Union, NATO, incorporation.

Оксана Самойленко, Галина Панишко. Геополитический интерес Украины в общем геополитическом пространстве «Польши – Литвы – Украины»: ретроспективный анализ. Проанализировано политико-правовые отношения политического симбиоза этносов, что обозначали систему геополитического измерения через природные (традиционные) факторы геополитики, так и суто политические в ретроспективной плоскости.

Ключевые слова: геополитика, Польша, Литва, Украина, политико-правовые отношения, Речь Посполита, геополитическое измерение, геополитический интерес, война, геополитический союз, геострате-

²¹ Рішення територіальної виборчої комісії по виборах депутатів і голови Чернівецької міської Ради від 9.06.1994 р. // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 2. Протоколи №№ 11–17 засідання комісії та матеріали до них. 6 червня 1994 р. – 24 червня 1994 р. – Арк. 143.

²² Голові облдержадміністрації І.М. Гнатишину. Експрес інформація станом на 07 серпня 1995 року // ДАЧО. – Ф. 2896. Чернівецька обласна державна адміністрація. – Оп. 2. – Спр. 18. Інформації, довідки, доповідні з питань організаційно-масової роботи. – Арк. 31.

гическая перспектива, политический симбиоз, Евросоюз, НАТО, инкорпорация, геополитическая концепция «Медошевского–Гедройца».

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасні геополітичні реалії вимагають формування постсоціалістичними державами нових зовнішньополітичних підходів. Військово-політичні відносини України Польщі і Литви, які мають перспективу без пекових, можуть впливати на відносини сусідніх країн з іншими державами. Території держав можуть розглядатися як об'єкти політики інших держав. За геополітичною концепцією Медошевського–Гедройца, коріння протиріч між державами убагається в постійному прагненні контролювати території України, Литви та інших держав з боку Росії, або Польщі. Для усунення цих протиріч концепція передбачає відмову Росії та Польщі від намагання контролювати ці держави, надання їм реальної незалежності й усебічну підтримку. Необхідний механізм геополітичної співпраці для України може запропонувати Литва і Польща для врегулювання військово-політичного конфлікту з РФ, а також у трансформації соціальної, політичної та економічної систем.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. У сучасні українській, польській, литовській політико-правовій літературі даній темі приділено багато уваги. Проблему геополітики, а також геополітичного інтересу України в геополітичному просторі «Польща – Литва – Україна», її ретроспективний аналіз, досліджували: М. Рудич, Б. Сенкевич, Р. Сікорський, М. Чихоцький, П. Коваль, О. Затинаймо, В. Павленко, В. Бочарніков, С. Свешніков, Б. Коморовський, Д. Гуск, Б. Геремек, Д. Грибаускайте, А. Шторм та ін.

Формування мети та завдання статті. Метою є аналіз політико-правової та спеціальної наукової літератури та виділення певних етапів дослідження